

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเวียงกุมกาม
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

The Guidelines for Cultural Tourist Attraction Development
through Community Sustainable Participation: Wiang Kum Kam,
Nhong Phueng Sub-district, Saraphi District, Chiang Mai Province

กานต์สิริ ปันทะนุ จุฑาทิพย์ อินทะนนท์ อโรชา ศรีสัตตยะบุตร วิชูด้า ศรีสัตตยะบุตร
เพียงนภา เนาวเรศ ปรีณาพรรณ เลาหมู่ และ วิภาวรรณ ทาสิ่งคำ
Kansiri Panthanu Chuthatip Intanon Arocha Srisattayabud
Vichuda Srisattayabud Peangnapa Naowaret Preenapan Laomoo
and Wipawan Tasingkam

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 26 พฤษภาคม 2566

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 6 มิถุนายน 2566

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 16 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ วิธีการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 383 คน

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 ด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.58 รองลงมา คือ ด้านการเมืองท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และด้านการตระหนักถึงผลกระทบ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.73 ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.84 รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตาม / ประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 และด้านการมีส่วนร่วมศึกษาค้นคว้าปัญหา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.38 และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.50 รองลงมา คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.97 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้มีการส่งเสริมประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยในการเข้ามาเที่ยวชมโบราณสถาน ซึ่งเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเกิดความยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: การพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เวียงกุมกาม

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the components of cultural tourism management of the community, the community's participation in community tourism and guidelines for sustainable development of cultural tourist attraction in Nhong Phueng sub-district, Saraphi district, Chiang Mai province. This is qualitative research by using questionnaires as a data collection tool from the sampling group, a total of 383 people. The study found that components of cultural tourism management of Nhong Phueng sub-district, Saraphi district, Chiang Mai, the overall level was moderate with an average of 3.13 in *the leadership* with the highest average of 3.58, followed by *the local politics* with an average of 3.48 and *the impact awareness* with the lowest average of 2.73. As for community participation towards community tourism, Nhong Phueng sub-district, Saraphi district, Chiang Mai, the overall level was moderate with an average of 2.55 in *the participation in planning* with the highest average of 2.84, followed by *the participation in the follow-up/evaluation* with an average of 2.52 and *the participation in problem study and research* with the lowest average of 2.38. And guidelines for sustainable development of cultural tourist attraction in Nhong Phueng sub-district, Saraphi district, Chiang Mai, the overall was moderate with an average of 3.15 in terms of *the access to tourist attractions* with the highest average of 3.50, followed by *the aspects of attractions* with an average of 3.24 and *the tourism activities* with the lowest average of 2.97. The recommendation guidelines for development of cultural tourism attraction is that tourism activities should be developed by promoting the famous traditions of tourist attractions in order to promote the conservation of historical sites and community culture to encourage both foreign and Thai tourists to visit the ancient sites, which is a sustainable tourist attraction development. This requires cooperation from local residents and related government agencies to find the ways to develop sustainable cultural attractions.

KEYWORDS: Development Cultural tourist attraction Wiang Kum Kam

บทนำ

เวียงกุมกาม ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในอดีตแม่น้ำปิงไหลผ่านเวียงกุมกาม ต่อมาแม่น้ำปิงได้เปลี่ยนเส้นทางในแนวปัจจุบัน เวียงกุมกามได้ทำลายเวียงกุมกามให้จมลงอยู่ใต้ดิน และหายไปจากประวัติศาสตร์ล้านนาเป็นเวลานานร้อย ๆ ปี แต่ชื่อของเวียงกุมกามได้กลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2527 เมื่อครั้งรื้อฟื้นแหล่งโบราณสถานใต้ดินในวัดช้างค้ำหรือกานโถม จากการวิจัยได้พบหลักฐานประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่แสดงว่า เวียงกุมกามมีชุมชนอยู่ก่อนแล้วมีอายุประมาณ 900 ปี มีฐานะเป็นหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งขึ้นกับเมืองลำพูน ที่วัดกานโถมศูนย์กลางของเวียงกุมกามได้พบศิลาจารึกอักษรมอญพระพิมพ์ดินเผา และเครื่องปั้นดินเผาศิลปะหริภุไชย หมู่บ้านแห่งนี้คงมีสืบมาจนกระทั่งพญามังรายยึดเมืองลำพูนได้ใน พ.ศ. 1835 ในปัจจุบันเวียงกุมกามมีอายุ 731 ปี เวียงกุมกามได้รับการรื้อฟื้นให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญอีกครั้งหนึ่งในปี 2545 ภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนายั่งยืน : เวียงกุมกาม-มรดกล้านนา โดยรัฐบาลใช้งบ 39.5 ล้านบาท เพื่อบูรณะโบราณสถานในเวียงกุมกาม เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ตามโครงการพยายามให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้าใจและเห็นคุณค่า (สร้อยศรี อ่องสกุล, 2563)

เวียงกุมกาม เป็นหนึ่งในโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีความสำคัญ และน่าสนใจของจังหวัดเชียงใหม่ จึงได้รับการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัด เวียงกุมกามตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองเชียงใหม่ ประมาณ ก.ม. 3 - 4 ถนนเชียงใหม่ - ลำพูน ในเขตตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีความยาวประมาณ 850 เมตร ตามแนวทิศตะวันออกเฉียงใต้สู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ กว้างประมาณ 600 เมตร และตัวเมืองยาวไปตามลำน้ำปิงสายเดิมที่เคยไหลไปทางด้านทิศตะวันออกของเมือง ดังนั้น ในสมัยโบราณตัวเวียงกุมกามจะตั้งอยู่บนฝั่งทิศตะวันตกหรือฝั่งเดียวกับเมืองเชียงใหม่ เชื่อกันว่าเนื่องจากกระแสของแม่น้ำปิงเปลี่ยนทิศทาง จึงทำให้เวียงกุมกามเปลี่ยนมาตั้งอยู่ทางฝั่งด้านตะวันออกของแม่น้ำเช่นปัจจุบัน โดยช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงกระแสน้ำดังกล่าว คาดว่าน่าจะอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 23 จากการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำดังกล่าวทำให้เกิดน้ำท่วมเวียงกุมกามครั้งใหญ่จนเวียงกุมกามล่มสลาย และวัดวาอารามจมอยู่ใต้ดินจนทำให้เวียงกุมกามเป็นเมืองร้างไปในที่สุด อย่างไรก็ตาม อีกหนึ่งสมมติฐานที่เวียงกุมกามถูกทิ้งร้างนั้น อาจเป็นไปได้ว่าเกิดสงครามระหว่างไทยกับพม่า ทำให้ผู้คนหลบหนีออกจากเมือง ปัจจุบัน เวียงกุมกามเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม ซึ่งแสดงถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการมุ่งสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงไม่อาจพิจารณาเฉพาะด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นเพียงด้านเดียว แต่ต้องพิจารณาถึงด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ เวียงกุมกามตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เดียวกับเขตชุมชน ดังนั้น ชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตน เพราะชุมชนจะทราบถึงสภาพที่แท้จริงภายในชุมชนของตนเอง และแสดงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว (ณัฐพงษ์ สายพวงแก้ว, 2561)

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพการท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายใต้เงื่อนไขปัจจัยบริบทของพื้นที่สังคม วัฒนธรรมชุมชน และเศรษฐกิจ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมุ่งสนใจศึกษาถึงองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในเขตตำบลหนองผึ้ง ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมจากประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลหนองผึ้ง องค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ ยังต้องการแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่คู่ชุมชนและเกิดความยั่งยืน รวมถึงให้มีการสืบทอดเจตนารมณ์ที่ดั่งใจเหล่านี้ไปยังเยาวชนและคนรุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในเขตตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 16,046 คน (ข้อมูลจากเทศบาลตำบลหนองผึ้ง, 2565) โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน ได้แก่ บ้านหนองผึ้งเหนือ บ้านหนองผึ้งใต้ บ้านเชียงแสน บ้านดอนจิ้น บ้านป่าแคโยง บ้านกองทราย บ้านป่าเก็ดถี่ และบ้านสันคือ กลุ่มที่ 2 ชาวบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลหนองผึ้ง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มที่ 3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเขตตำบลหนองผึ้ง ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม และกลุ่มที่ 4 ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในเขตตำบลตำบลหนองผึ้ง ได้แก่ โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของทั่วไป และรถโดยสารเดินทาง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05 จากการคำนวณสูตรของ Taro Yamane ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 383 คน โดยในนี้รวมผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการในพื้นที่ ดังนี้

1. ผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนบ้านหนองผึ้งเหนือ บ้านหนองผึ้งใต้ บ้านเชียงแสน บ้านดอนจันทน์ บ้านป่าแคโยง บ้านกองทราย บ้านป่าเก็ดถี่ และบ้านสันคือ
2. ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลหนองผึ้ง จำนวน 361 คน
3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเขตตำบลหนองผึ้งได้แก่ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม จำนวน 9 คน
4. ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในเขตตำบลตำบลหนองผึ้ง ได้แก่ โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของ และรถโดยสารเดินทาง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่มีคำถามชนิดปลายปิด โดยการแจกแบบสอบถามให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองผึ้ง จำนวน 361 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 8 คน หน่วยงานภาครัฐจำนวน 9 คน และผู้ประกอบการในพื้นที่จำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 383 คน ซึ่งแบ่งโครงสร้างคำถามออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล
- ตอนที่ 2 องค์กรประกอบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน
- ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมด้านการจัดการของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขต ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรม Excel ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ แสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง และการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเวียงกุมกามโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งชายและหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว โดยองค์ประกอบ การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นมีต่อองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน ด้านการวางแผนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.11 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า มีแนวทางการปฏิบัติงานทั้งในระยะยาวและระยะสั้น อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.10 ด้านการเมืองท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.48 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า มีการประสานงานระหว่างคนในชุมชนกับองค์กรท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.41 ด้านภาวะผู้นำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.58 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.45 ด้านเครือข่ายองค์กร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.10 โดยผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เห็นว่า ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐมีความร่วมมือกันอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.26 ด้านบริการการท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.36 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่า มีการบริการรถรับ-ส่ง ให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.36 ด้านทรัพยากรท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.09 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่า ชุมชนมีการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.21 ด้านทักษะความรู้ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.96 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ชุมชนมีทักษะความรู้ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.87 ด้านเงินทุนสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.14 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ชุมชนมีการกระจายงบประมาณ จัดกิจกรรมอย่างเท่าเทียม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.99 ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.26 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ทุกคนในชุมชน ให้ความร่วมมือในการทำงาน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.33 ด้านนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.99 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ชุมชนมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว ตลอดทั้งปี อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.21 ด้านการตระหนักถึงผลกระทบ ในภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.73 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ชุมชนหาทางป้องกันผลกระทบ ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.39

ภาพที่ 1 แสดงผู้ให้ข้อมูลของผู้นำชุมชน หมู่ที่ 3

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสарภี จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	ค่าเฉลี่ย
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.84
2. การมีส่วนร่วมในการติดตาม/ประเมินผล	2.52
3. การมีส่วนร่วมศึกษาค้นคว้าปัญหา	2.38

จากตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสарภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมศึกษาค้นคว้าปัญหา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.38 โดยการได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.77 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.84 โดยการได้มีส่วนร่วมประชุมปรึกษาหรือเพื่อกำหนดแนวทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.90 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.46 โดยการได้มีส่วนร่วมในการออกแรงทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.53 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตาม/ประเมินผล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.52 โดยการได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.48

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสรรคบุรี จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	ค่าเฉลี่ย
1. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.50
2. ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว	3.24
3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	2.97

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.24 โดยความเจียบสงบรมรื่นของแหล่งท่องเที่ยวเมื่อเข้าไปสัมผัส อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.16 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.50 โดยสถานที่ท่องเที่ยวตั้งอยู่ใกล้ถนนหลัก อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.54 ด้านการประชาสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.04 โดยมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ เว็บไซต์ วิทยุ เป็นต้น อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.22 ด้านสถานที่พัก ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.01 โดยการบริการที่สุภาพและเป็นกันเองของพนักงานในสถานที่พัก อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.09 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.97 โดยการจ้ด นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.09

ภาพที่ 2 แสดงผู้ให้ข้อมูลผู้ประกอบการรถรางของศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทรัพยากรในชุมชนคือการมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเวียงกุมกามอันเป็นแหล่งโบราณสถานของชาวล้านนา กับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมล้านนา อีกทั้งยังมีโบราณสถานที่มีอายุเก่าแก่กว่า 730 ปี และเป็นแหล่งความรู้การศึกษาในแบบของเรื่องราว ทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมตลอดจนวัฒนธรรมล้านนาต่าง ๆ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของ มนัส สุวรรณ (2541) กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน วัฒนธรรมที่โดดเด่น ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ซึ่งสุดท้ายแล้วการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึก รวมถึงนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ จึงทำให้เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา บุญสมเกียรติ (2555) เรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งวัดพระธาตุมหาธรรมมหาวิหาร วัดธาตุน้อย และ โบราณสถานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศรัทธาสักการบูชาแก่พุทธศาสนิกชน ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของทางวัดมีความตั้งใจ และมีความกระตือรือร้นในการให้ความสำคัญในเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับทางวัดให้แก่นักท่องเที่ยว ได้รับรู้ว่า วัดโสธรฯ มีการดูแลเอาใจใส่ ในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดให้คงความสวยงามอยู่ในสภาพดีวัดโสธรฯ มีความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมภายในวัด อาทิ การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นต้น

สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม อยู่ในระดับมาก ซึ่งการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม จินตนา สุขจรรย์ (2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการร่วมหาวิธี แก้ปัญหาร่วมวางแผนนโยบายและวางแผน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิฑูรย์ ทองฉิม (2557) เรื่องการจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ซึ่งแนวทางการพัฒนาความร่วมมือของชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์

แก่ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน แก่ชุมชนและมีการดำเนินการเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริอร นิยมเดช (2556) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เป็นเพราะทุกคนในชุมชน คือ เจ้าของชุมชนเห็นความสำคัญของชุมชน ดังนั้น ในการจะกระทำสิ่งใด กิจกรรมใด ๆ ในกิจกรรมส่วนร่วมจึงต้องตัดสินใจปรึกษาร่วมกัน ซึ่งตรงกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ปรากฏในพื้นที่เวียงกุมกามที่มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน ในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของเวียงกุมกามพบว่า การจัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเวียงกุมกามมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ มีการจัดกิจกรรมตามเทศกาลและจัดต่อเนื่องกันทุกปี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชน เนื่องจากประเพณีวัฒนธรรมมีความผูกพันต่อท้องถิ่นและมีความสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศราวุธ ผิวแดง (2558) ได้กล่าวว่า หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่ามีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยว กล่าวคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานสำคัญในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของการจัด กิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องถูกนำมาใช้อย่างชาญฉลาด ต้องทำการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และต้องพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วย เพื่อให้บรรลุหลักของแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ (2560) วิจัยเรื่องแนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอมืองแพร์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า ควรพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมไว้ และพัฒนาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอมืองแพร์ ควรเป็นเส้นทางที่อยู่ในเขตเมืองเก่า ซึ่งมีสิ่งปลูกสร้างที่มีอายุนับร้อยปี แต่ละสถานที่มีระยะทางไม่ไกลกันมาก และควรมีรถรางนำเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) จากการศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอมือง จังหวัดอุทัยธานี การพัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอมืองจนถึงจังหวัด เพื่อสร้างจุดสนใจและส่งเสริมสินค้า OTOP เป็นสินค้าหลักเพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และ ยั่งยืน ซึ่งจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของเวียงกุมกามด้านการจัดกิจกรรม พบว่า เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ควรเพิ่มการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์

แหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยในการเข้ามาเที่ยวชมโบราณสถาน ซึ่งเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา สุขจรรย์นธ์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ณัฐพงษ์ สายพวงแก้ว. (2561). *การจัดการการท่องเที่ยวศิลปกรรมเวียงกุมกามจังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ. (2560). *แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตเขตอำเภอเมืองแพร่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*. การค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- มนัส สุวรรณ. (2541). *การจัดการการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วริศรา บุญสมเกียรติ. (2555). *แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดธาตุน้อย และโบราณสถานวัดโมคลาน*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศราวุธ ผิวแดง. (2558). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2563). *รื้อฟื้นเมืองประวัติศาสตร์เวียงกุมกามที่เชียงใหม่*. สืบค้นจาก <https://www.silpa-mag.com>
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.